

Abstrakt

Disertační práce: Trestněprávní postih podvodných jednání proti majetku

Autor: Simona Heranová

Katedra: Katedra trestního práva

Školitel: Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Klíčová slova: Trestný čin, zásada subsidiarity trestní represe, podvod, pojistný podvod, úvěrový podvod, dotační podvod, poškození finančních zájmů EU.

Ochrana majetku je již ustáleně zájmem chráněným trestním právem, nicméně formulace skutkových podstat trestných činů postihující podvodná jednání vždy narážela na některé specifické aspekty tohoto druhu kriminality spočívající zejména v různorodosti způsobu provádění podvodů. Autorka v disertační práci skrze komplexní pohled na problematiku trestněprávní úpravy postihu podvodných jednání proti majetku v českém trestním právu z hlediska nezákladnějších skutkových podstat zobrazuje, nakolik je tato právní úprava neustálená a nejednoznačná, při řešení dílčích, v principu však na stejných základech stojících problémů, rozporuplně řešená. Vytvořením společných východisek a rozvedením dosud akceptovaných závěrů a předpokladů z odborné literatury i soudní praxe do souvislostí jsou vyvozeny dosud neřešené problémy, které s sebou zejména nově zformulované či zásadněji změněné skutkové podstaty v analyzované oblasti přinášejí, popřípadě se přijaté závěry projeví jako neaktuální či dokonce nepřesvědčivé. Některé tyto problémy jsou v práci zformulovány, a případně jsou k nim nastíněny návrhy jejich možného řešení, ať již v rovině legislativní, interpretační či ve formě doporučení pro orgány činné v trestním řízení.

Práce je systematicky koncipována tak, že po stručné, ryze výkladové, historické pasáži přechází na polemický výklad současné právní úpravy s reflexí do právní úpravy účinné do 31. 12. 2009. Řeší aktuálně problematický již samotný obecný pojem trestného činu s akcentem na problematiku podvodných jednání, pro něž je typický soukromoprávní základ. Zde autorka zdůrazňuje zejména zásadu subsidiarity trestní represe, jejíž pojetí v legislativním procesu, teorii i aplikační praxi doposud nebylo vyjasněno, ačkoliv především ve vztahu k jednáním „podvodným“ byl význam této zásady opakovaně zdůrazněn Ústavním soudem.

Následně jsou vymezeny základní znaky jednotlivých vybraných relevantních skutkových podstat (trestného činu podvodu podle § 209 tr. zák., pojistného podvodu podle § 210 tr. zák., úvěrového podvodu podle § 211 tr. zák., dotačního podvodu podle § 212 tr. zák.). U nich jsou v návaznosti na vymezení teoretické uváděny praktické příklady, jakož i odpovídající judikatura, přičemž je upozorněno na některé problémy, které se v praxi vyskytly, případně které se podle názoru autorky vyskytnou. Ty často vyplývají ze systematického výkladu aplikovaného na konkrétní praktické situace. K nim poté autorka zaujímá subjektivní názory, a to, podle povahy problému, teoretické, návrhy de lege ferenda či konkrétní doporučení orgánům činným v trestním řízení.

Tyto části vychází především z učebních pomůcek, odborných článků, relevantní judikatury a v neposlední řadě i z příslušných důvodových zpráv. Některé problémy jsou vzhledem k rozsahu svého řešení zařazeny do samostatných podkapitol, a to v těch případech, které jsou podle autorky vysoce aktuální a buď dosud v teorii či praxi nevyřešené, nebo kde dosavadní řešení považuje za nedostatečné či neuspokojivé a vyžadující podrobnější polemiku (např. otázka dostatečnosti uplatnění odpovědnosti podle jiných právních předpisů v případech jednání se soukromoprávním základem ve vztahu k zásadě subsidiarity trestní represe, otázka podvodných jednání v případech majetkových dispozic zajištěných zástavou, otázka vztahu skutkových podstat zahrnujících zvláštní případy podvodů ve vztahu ke skutkové podstatě podvodu „obecného“, další problematické vztahy skutkových podstat postihujících podvodná jednání k vybraným, zpravidla značně kazuistickým, skutkovým podstatám nově zařazeným do katalogu trestných činů a mnohé jiné). V těchto případech se vychází především z aktuálních rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky či případně jsou ilustrativně pro zobrazení konkrétní roviny teoretického problému využívány jako inspirace či příklad i zprávy v médiích (zejména v otázkách dosud v praxi ani teorii neřešených). Pro náležité zaujetí subjektivního názoru čerpá autorka jak z příslušných učebnic trestního práva, komentářů k trestnímu zákonu či zákoníku, odborných článků, důvodových zpráv, několika stovek publikovaných i nepublikovaných soudních rozhodnutí, tak i případně ze zahraniční právní úpravy.

Samostatná kapitola je také věnována otázce podvodu v právu EU, a to především vzhledem k zakotvení skutkové podstaty trestného činu poškození finančních zájmů Evropské unie do § 260 tr. zák., která sice není systematicky zařazena mezi trestné činy proti majetku, nicméně nejen, že v mezinárodní terminologii se v případě odpovídajících jednání standardně hovoří o podvodných jednáních proti finančním zájmům EU, ale ze znění skutkové podstaty

tohoto trestného činu vyplývá nepochybně i blízkost k řešeným podvodným trestným činům proti majetku (zejména tedy trestných činů dotačního a úvěrového podvodu). Analýza této skutkové podstaty vede autorku k závěrům, že tuto skutkovou podstatu považuje za ukázkou poněkud nevhodného přejímání předpisů EU bez přiměřeného zohlednění tradic a zásad české trestněprávní nauky i praxe, a to i z hlediska správné právní kvalifikace v případech potenciálního jednočinného souběhu s dalšími skutkovými podstatami ze stávajícího českého katalogu trestných činů, které jsou vzhledem k objektu tohoto trestného činu nasnadě (vedle vícezdrojového dotačního hospodaření nelze přehlédnout, že hlavními zdroji příjmů EU jsou například i odvody z daně přidané hodnoty či cla). V literatuře tomuto trestnému činu dostatečná pozornost věnována není, důvodová zpráva je značně skoupá a aplikační praxi v podstatě řešení těchto otázek teprve čeká.

Komplexnější pohled na problematiku trestněprávní úpravy postihu podvodných jednání proti majetku v českém trestním právu s podrobnou analýzou nejzákladnějších skutkových podstat ukazuje, nakolik je obtížné adekvátně reagovat na vyvíjející se způsoby kriminality spočívající v podvodném jednání. Z textu práce však vyplývá, že český zákonodárce se v některých případech spíše, nežli k do důsledků promyšlené formulaci uchyluje k obsáhlému výčtu jednání zahrnutých objektivní stránkou, bez hlubší analýzy jejich potřeby, resp. i důsledků jejich aplikace, v rámci systematiky trestního zákoníku jako celku, tedy vzájemných souvislostí s ostatními ustanoveními jak z části obecné, tak z části zvláštní.